

Goussev og Marenk gegn Finnlandi

Soini o.fl. gegn Finnlandi

Dómar frá 17. janúar 2006

Mál nr. 35083/97 og 36404/97

6. gr. Réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi

8. gr. Réttur til friðhelgi einkalífs og fjölskyldu

10. gr. Tjáningarfrelsi

13. gr. Réttur til raunhæfs úrræðis til að leita réttar síns

Meiðyrði. Mótmæli. Húsleit. Haldlagning.

1. Málsatvik

Kærendur eru allir finnskir ríkisborgarar sem höfðu í nóvember 1995 skipulagt mótmæli á lóð vöruhússins Stockmann við sölu fyrirtækisins á loðfeldum. Á sama tíma hafði verið dreift bæklingum og veggspjöldum þar sem loðfeldaiðnaðurinn var gagnrýndur og Stockmann sérstaklega. Í mars 1996 óskaði Stockmann eftir rannsókn á dreifingu bæklinga og veggspjalda og krafðist þess að málinu yrði vísað til saksóknara þar sem dreifingin hefði falið í sér refsivert athæfi. Var litið á beiðni Stockmann sem kæru vegna ærumeiðinga á almannafæri.

Goussev og Marenk gegn Finnlandi: Í maí og júlí 1996 fór fram húsleit á heimili þessara kæranda og voru bæklingar og annað prentað mál gert upptækt. Samkvæmt lögregluskýrslum var leitin framkvæmd vegna gruns um þátttöku kæranda í brotum gegn almannareglu með því að taka þátt í mótmælum á finnska þinginu. Af hálfu rannsóknaryfirvalda var óskað eftir framlengingu haldlagningarinnar vegna rannsókna á ærumeiðingum en kærendur mótmæltu henni á þeim grundvelli að sá aðili sem misgert hefði verið við þyrfti að fara fram á framlenginguna. Í desember 1996 komst áfrýjunardómstóll að því að haldlagningin hefði verið gerð í húsleit sem heimiluð var vegna rannsókna á öðrum brotum en vegna hinna meintu ærumeiðinga. Fyrirskipaði dómstóllinn að gögnum þeim sem haldlögð höfðu verið yrði skilað. Í maí 1997 skilaði lögregla gögnunum til kæranda.

Í mars 1998 komst umboðsmaður finnska þingsins að því að haldlagning gagna í tengslum við brot sem húsleit hefði ekki verið heimiluð vegna, væri í sjálfu sér ekki ólögmæt. Greindi umboðsmaðurinn á milli haldlagningar prentaðs efnis í þeim tilgangi að tryggja að unnt væri að nota það sem sönnunargögn annars vegar, og haldlagningar byggðrar á grun um hugsanlegt refsivert innihald efnisins hins vegar. Var það niðurstaða umboðsmannsins að lög um prentfrelsi ættu við um hina síðari. Að mati umboðsmannsins átti að minnsta kosti að líta á hluta þess prentaða efnis sem lagt var hald á þannig að krafa um haldlagningu þyrfti að koma frá kæranda brots. Að því leyti sem ekki hefði verið sýnt fram á að haldlagningin hefði verið nauðsynleg til að tryggja tilvist sönnunargagna bar að skila kærendum gögnunum án tafar. Þá benti umboðsmaður á að gögnin hefði t.d. mátt ljósrita áður en haldlagningunni lauk.

Soini o.fl. gegn Finnlandi: Á meðan á rannsókn hinnar ætluðu ærumeiðinga stóð var tekin skýrsla af 36 mönnum, þar á meðal kærendum, 11 talsins. Í apríl 1996 gerði lögregla húsleit á heimili Miettinen á grundvelli laga um þvingunarráðstafanir og var leitin gerð í tengslum við rannsókn á ætluðum eignarspjöllum herbergisfélaga hans. Lagði lögregla hald á bæklinga og bréf sem vörðuðu tengsl hans við mótmælahópa gegn notkun loðfelda.

Í júní 1996 gerði lögregla húsleit á heimili Mikola og Soini og lagði hald á svipuð gögn, sem og dagbækur Soini og símaskrá. Samkvæmt lögregluskýrslu var leitin gerð vegna rannsóknarhagsmuna. Dómstólar féllust á framlengingu haldlagningarinnar en henni var aflétt í maí 1997.

Í nóvember 1996 lauk rannsókn málsins með því að kærendur voru ákærðir og í júní 1997 voru þeir sakfelldir fyrir að hafa raskað friði á eign Stockmann og dæmdir til skilorðsbundins fangelsis. Áfrýjunarréttur sneri niðurstöðunni við í júní 1999 og sýknaði kærendur af umræddu broti.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kæran varðaði haldlagningu á bæklingum þar sem vöruhúsið Stockmann var harðlega gagnrýnt fyrir sölu á loðfeldum. Kærendurnir Soini, Mikola og Miettinen töldu húsleit og haldlagningu á bæklingum og dagbókum hafa brotið gegn friðhelgi einkalífs þeirra samkvæmt 8. gr. Þá héldu allir kærendur því fram að réttur þeirra til tjáningarfrelsis hefði verið brotinn. Kærendur héldu því fram að þeir hefðu enn stöðu grunaðra hvað varðaði ærumeiðingar á almannaþæri og einnig að haldlagningin hefði staðið í óhóflega langan tíma án þess að kærendur hefðu raunhæf úrræði til að leita réttar síns hvað þær varðaði. Goussev og Marenk töldu að réttindi þeirra samkvæmt 10. og 13. gr. sáttmálans hefðu verið brotin. Aðrir kærendur töldu réttindi sín samkvæmt 6. og 8. gr. einnig hafa verið brotin.

Niðurstaða

Um 8. gr.: Í máli Soini o.fl. taldi dómstóllinn að lög um þvingunarráðstafanir hefðu veitt fullnægjandi lagagrundvöll fyrir umdeildum húsleitum og haldlagningum og að takmarkanir á rétti kæranda teldust nauðsynlegar til að vernda rétt annarra og til að firra glæpum. Þá taldi dómstóllinn enn fremur að hinu prentaða efni hefði ekki verið haldið í óhóflega langan tíma. Var það einróma niðurstaða dómstólsins að ekki hefði verið brotið gegn 8. gr. sáttmálans.

Um 10. gr.: Að mati dómstólsins var sambandið milli laganna um þvingunarráðstafanir og um prentfrelsi vandmeðfarið. Var það að mati dómstólsins óskýrt í landsrétti í hvaða tilvikum lögregla gat lagt hald á gögn í húsleit sem framkvæmd var vegna rannsóknar á öðrum meintum brotum og vísaði í því sambandi til álits umboðsmanns þjóðþingsins og forsendna finnskra dómstóla. Dómstóllinn tók fram að tilgangur laga um tjáningarfrelsi í fjölmiðlum, sem felldu hefðu lög um prentfrelsi úr gildi 1. janúar 2004, hefði verið sá að varpa skýrara ljósi á sambandið milli ákvæða laga um birtingu efnis og laga um þvingunarráðstafanir. Að mati dómstólsins var samband laganna því ekki nægilega fyrirsjáanlegt í lögum á þeim tíma sem atvik málsins urðu og að því hefði ekki verið mælt á fullnægjandi hátt fyrir í lögum um takmörkun á réttindum kæranda. Var það því einróma niðurstaða dómstólsins að brotið hefði verið gegn 10. gr. sáttmálans í báðum málunum.

Um 6. gr.: Dómstóllinn leit til þeirrar venju í Finnlandi að lögregla ritaði nöfn hugsanlegra grunaðra í frumskýrslu á rannsóknarstigi. Nöfn kæranda komu ekki fram í þeirri skýrslu sem gerð var í máli kæranda og um engar aðgerðir ákærvalds gegn kærendum var að ræða. Taldi dómstóllinn að líta mætti svo á frumskýrslu lögreglu að með henni væri tekin endanleg afstaða til þess hverjir hefðu stöðu grunaðra. Þar sem nöfn kæranda komu ekki fram í skýrslunni var ekki talið að þeir hefðu haft réttarstöðu grunaðra í skilningi 6. gr. sáttmálans að því er varðaði þau ætluðu brot er greind voru í skýrslunni. Taldi dómstóllinn einróma að ekki hefði verið brotið gegn 1. mgr. 6. gr. sáttmálans.

Um 13. gr.: Dómstóllinn komst að þeirri niðurstöðu að ekki hefði verið brotið gegn réttindum kæranda samkvæmt 13. gr. þar sem kærendur hefðu getað fengið vitneskju um stöðu sína hjá saksóknara hvenær sem var. Hvað Goussev og Marenk snerti byggði dómstóllinn á því að kærendur hefðu kært haldlagningu til áfrýjunardómstóls sem hefði haft fulla lögsögu um sakarefnið. Dómstóllinn taldi því að fullnægjandi úrræði hefðu verið fyrir hendi og að ekki hefði verið brotið gegn 13. gr. sáttmálans.

Kærendunum Goussev, Marenk, Soini, Mikola og Miettinen voru dæmdar 1.000 evrur hverjum í miskabætur. Í málskostnað voru Goussev dæmdar 400 evrur, Marenk 1.030 evrur, og Soini, Mikola og Miettinen 425 evrur hverjum.